Bogdan Zakrzewski

Emendacje do tekstów korespondencji Mickiewicza : z Archiwum Zmartwychwstańców (2)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 87/2, 155-158

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

Pamiętnik Literacki LXXXVII, 1996, z. 2
PL ISSN 0031-0514

BOGDAN ZAKRZEWSKI

EMENDACJE DO TEKSTÓW KORESPONDENCJI MICKIEWICZA

Z ARCHIWUM ZMARTWYCHWSTAŃCÓW (2)

Pracując przed laty w rzymskim Archiwum Zmartwychwstańców skopiowałem z teczki zawierającej rękopisy Mickiewicza (Bursa 78, Ecclesia VIII, Laici) jego listy do Bogdana Jańskiego, Hieronima Kajsiewicza oraz Jana Skrzyneckiego. Porównując teksty rękopiśmienne z listami opublikowanymi w tomie 15 Wydania Jubileuszowego *Dzieł* Mickiewicza z 1955 r. (dalej: WJ) dostrzegłem sporo różnic, nie mówiąc już np. o oczywistych modernizacjach interpunkcji czy pisowni, które *nb.* wzbudzają zaniepokojenie większe lub mniejsze. Dotyczy to (dla przykładu) pisowni nazwisk, stosowania majuskuły. Tego typu różnicami nie będziemy się jednak tu zajmować — wobec konfrontacji z popularnonaukową edycją listów WJ. Ograniczymy się do ważniejszych, mianowicie zmieniających np. treść listu lub dołączonego doń komentarza wydawcy.

Przedmiotem emendacji porównawczych są teksty siedmiu listów Mickiewicza w ich wersji rękopiśmiennej oraz w wersji opublikowanej w WJ (t. 15, cz. 2). Odsyłając do edycji podajemy numery listów i ich wersy, te według wprowadzonej przez nas numeracji. Są to: dwa listy do Kajsiewicza — nr 375, z 27 VII 1834 (WJ 127)[1] i nr 394, z 31 X 1835 (WJ 148); trzy listy do Jańskiego — nr 402, z ok. 10 IV 1836 (WJ 159), nr 411, z 18 VIII 1836 (WJ 171), nr 464, z XII 1838 (WJ 245); dwa listy do Skrzyneckiego — nr 629, z 23 III 1842 (WJ 473), nr 634, z 7 IV 1842 (WJ 483).

Listy te po raz pierwszy ogłosił drukiem syn poety, Władysław Mickiewicz, otrzymując (na własną prośbę) ich odpisy od zmartwychwstańców. Poświadcza to jego list, znajdujący się w Archiwum Zmartwychwstańców:

Monsieur Monsieur l'Abbé Semenenko à Rome

Szanowny Ojcze Dobrodzieju!

Zbieram obecnie korespondencje Ojca mojego. Podczas swojej ostatniej bytności w Paryżu ksiądz Kajsiewicz był tyle dla mnie łaskaw, że przyrzekł zaraz napisać do Rzymu, aby tam przepisano i mi przesłano dosłowne kopie listów Ojca mojego do niego pisanych. Jeśli Ojcu Dobrodziejowi wiadomo, komu ksiądz Kajsiewicz tę pracę poruczył, proszę ją łaskawie

[1] Podawane tu lokalizacje odnoszą się zawsze do t. 15, cz. 2 WJ. Liczba po skrócie wskazuje stronicę.

przyśpieszyć. Może Ojciec Dobrodziej posiada też listy Ojca mojego, które udzielić mi zechce, za co byłbym mu nieskończenie wdzięczny.

Przepraszając Ojca Dobrodzieja za moje natręctwo i z góry dziękując zostaję z wysokim poważaniem

uniżonym sługą

Władysław Mickiewicz

Paryż, 8 grudnia
1868 r.

Korespondencję, o którą prosił Władysław Mickiewicz, skopiował zapewne dla niego ks. B. Wilczyński, zmartwychwstaniec. Za zmiany, przeinaczenia i potknięcia w edycjach tych listów odpowiadają zatem on sam i syn poety.

Oto rejestr naszych emendacji:

List 375, do Hieronima Kajsiewicza

Z prawej strony, u góry, obcą ręką napisano: „N: 4", z lewej – „1834".
w. 2: jest dwa razy „Nr." zamiast „N.";
w. 25: „od Rettla". Mickiewicz pisze to nazwisko i odmienia w różny sposób;
w. 29: „na prawo na lewo wprost etc";
w. 31. „Jałowickiemu". Mickiewicz pisze to nazwisko również w brzmieniu poprawnym;
w. 38: „nie approbuję.";
w. 39: „wydać przed" – przekreślono; potem przekreślono również drugi, nie dokończony i nieczytelny wyraz: „więk";
w. 43: „Rettellowi" poprawiono na „Rettlowi";
w. 45: „Bohdanowi. W tych dniach";
w. 47: „wyexekwuję";
w. 60: „bezżenym zostać";
w. 64: „adressu";
w. 65: „adressowana".

List 394, do Hieronima Kajsiewicza

w. 6: „duszę: A pisać do was";
w. 21: „Poema o Puławskich". Tu komentator listu dał odsyłacz do tej wersji;
w. 23: „np oblężenie Częstochowy";
w. 26: „i obrazy" To „i" jest wpisane na pierwotną wersję: „opo";
w. 30: „są często";
w. 36: „w pół zgniłe";
w. 57: „do nie mylności.";
w. 60: „Z Jałowickim"; w wierszu 65 jest: „Jełowicki";
w. 69: „oddał, wstrzymywałem się, bo";
w. 74: „klassyków";
w. 79: „Istna wieża babel".
w. 83: „i rzeczach, on też".

List 402, do Bogdana Jańskiego

Tekst poprawny.

List 411, do Bogdana Jańskiego

w. 3: „Tapioca". Pigoń twierdzi, iż Mickiewicz napisał: „d'apioca";
w. 4: „arrowruth". Tak odczytał w przypisie również Pigoń, lecz w tekście listu dał lekcję: „arrow root", zamiast: „arrow-root".

List 464, do Bogdana Jańskiego

Na złożonej połówce papieru, z śladem zapieczętowania lakiem, adres: „Monsieur Janski Paris Boulevard Mont Parnasse. N. 25". W prawym rogu pola adresowego pieczęć okrągła: „Paris 15e [...]". Na odwrocie dwie pieczątki zachodzące na siebie: „Matin levée [...]", a w środku litera „D". Na drugiej pieczęci, w środku „22", w dolnym otoku „1838". W górnej części kartki listu, po prawej stronie wpisano atramentem datę: „1838", a pod tekstem, obcą ręką, podpisano: „Mickiewicz". Pigoń datuje list na grudzień, na jego późniejsze tygodnie. Niedziela przypadała wówczas na dzień 16 XII.

A oto pełny tekst listu:

„Zdarzyło się, że nie będę mógł dziś w niedzielę bydz u siebie na obiedzie. Może przyidz w poniedziałek — Vale Adam".

List 629, do Jana Skrzyneckiego

w. 8: „w słowa Andrzeja";
w. 41—42: „że ten człowiek wiezie wielkość! wielkie rzeczy.";
w. 58: „że będzie zdrową";
w. 72: „Rue d'Amsterdam. I.";
w. 75: „Lamennais fundował". Skreślono „nais" i nad „n" nadpisano „e";
w. 76: „na polemice";
w. 84: „jeśli dobrze jego wyraz przypominam";
w. 89: „mnie gwałtem nieraz";
w. 91: „również długo mową";
w. 93—94: „przeciwnym"; pierwotnie było: „doświadczyć".

List 634, do Jana Skrzyneckiego

w. 10: „rozwodził itd.";
w. 11—12: „Słuchałem obojętnie wśród ludzi obojętnych i twój";
w. 21: „Znasz"; było pierwotnie: „Znam";
w. 37—38: „dziatki módlcie się spowiadajcie się";
w. 50—54: „Dawno Chrystus mówił że synowie ziemi mają więcej [poprawiono na „większy"] ducha od tych co się mianują". Przekreślono od: „ducha" do „mianują" — „rozum często niż";
w. 59: „z Lubeckiego i jego przyjaciół!";
w. 64—65: „niewymównym krzyczał prowadź nas na bój! i toż był";

w. 73: „cmętarza. Weź";
w. 86: „P. S. Görresa czytałem" — tak dwukrotnie pisownia nazwiska;
w. 90—92: „że mistyka znaczyła niedawno toż samo co ciemnota, barbarzyńska filozofia, mystica id est barbara, etc. etc.";
w. 93: „go mystykiem";
w. 97: „doświadczony. 2[e] Musiał przyznać się";
w. 101: „i niektórych Pań";
w. 115: „Nauk Andrz. roztrząsać";
w. 117—118: „zresztą dodał, nie ma to związku z grzechami twemi, do grzechu cię nie przywiodły. — Uważasz,";
w. 121—122: „powiedzieć bliższym, pokażcie grzech na mnie. Kiedy";
w. 123—124: „zbawisz Polskę ty sam. Ta wiara będzie".